

RECENZJE, OMÓWIENIA, NOWOŚCI

**Michael Morys-Twarowski, *Wójtowie na Śląsku Cieszyńskim 1864–1918: studium prozopograficzne*, t. I–III,
Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica”,
Kraków 2018, 472 s., 478 s., 465 s.**

Śląsk Cieszyński – region pograniczny, po 1918 roku podzielony między dwa państwa, od dawna przyciąga uwagę badaczy. Ciągłe oferuje obszary nie do końca odkryte, nie do końca rozpoznane, pozwalające znaleźć swoją niszę nowym pokoleniom pasjonatów. Jednym z nich jest Michael Morys-Twarowski, który mimo młodego wieku w ciągu ostatniej dekady wyrobił sobie opinię głównego specjalisty od problematyki genealogicznej Śląska Cieszyńskiego. Efektem jego badań nad historią własnej rodziny jest książka *Dzieje rodu Morysów ze Śląska Cieszyńskiego: od XVIII do początku XX wieku* (Chorzów 2016).

Prezentowane w tej recenzji trzytomowe dzieło *Wójtowie na Śląsku Cieszyńskim 1864–1918: studium prozopograficzne*, powstałe w ramach grantu finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki, nie jest pracą z dziedziny genealogii, ale pozostaje w ścisłym związku z genealogicznymi zainteresowaniami autora. Jest przede wszystkim efektem wieloletniego żmudnego wysiłku, skrupulatnego gromadzenia szczegółowych informacji pozwalających ustalić nie tylko dane na temat wójtów w każdej gminie wiejskiej Śląska Cieszyńskiego, lecz także przedstawić ich wzajemne powiązania. Przedstawione w niej zostały postaci wójtów od 1864 r., gdy na Śląsku Cieszyńskim odbyły się pierwsze wybory gminne na podstawie austriackiej ustawy o gminach z 1862 r. i ustawy Sejmu Śląskiego z 1863 r. o ordynacji gminnej, do 1918 r., a więc do momentu upadku monarchii

austro-węgierskiej oraz zakończenia jedności Śląska Cieszyńskiego, który stał się przedmiotem konfliktu polsko-czeskiego.

Praca składa się ze wstępu, ośmiu rozdziałów (ta część obejmuje niewiele ponad sto stron pierwszego tomu) oraz zasadniczej części dzieła: biogramów wszystkich wójtów z omawianego okresu na Śląsku Cieszyńskim, o których autorowi udało się znaleźć jakąkolwiek wzmiankę. Na końcu trzeciego tomu znajduje się bibliografia oraz angielskie streszczenie.

W rozdziale pierwszym autor prezentuje ogólną charakterystykę Śląska Cieszyńskiego oraz kwestie prawne regulujące status wójtów. Można się zastanawiać, czy połączenie tych dwóch kwestii w jednym rozdziale jest uzasadnione merytorycznie. Połączenie to wynika zapewne z faktu, że charakterystykę regionu autor starał się przedstawić w największym skrócie, wychodząc ze słusznego założenia, iż większość osób sięgających po pozycję o wójtach nie oczekuje szczegółowego omówienia dziejów regionu od miejscowego Adama (czyli Mieszka cieszyńskiego).

W rozdziale drugim jest przedstawione ustawodawstwo dotyczące wyborów gminnych na Śląsku Cieszyńskim w omawianym okresie, w rozdziale trzecim – charakterystyka wójtów pod względem wieku, stanu cywilnego, zawodu, wykształcenia i pochodzenia. W rozdziale czwartym zaprezentowano kwestię wyznania wójtów, w rozdziale piątym – ich zaangażowanie polityczne, w rozdziale szóstym – powiązania krewniacze między wójtami, w rozdziale siódmym – metody, jakimi osiągnęto stanowisko wójta, natomiast w rozdziale ósmym – status społeczny wójtów.

Część obejmująca biogramy jest ułożona alfabetycznie według miejscowości. W ramach każdej miejscowości postaci wójtów są zaprezentowane chronologicznie. Każdy biogram składa się z podanych w punktach informacji o datach sprawowania urzędu, dacie i miejscu urodzenia oraz zgonu, o rodzicach, wyznaniu, wykonywanym zawodzie, małżonkach, powiązaniach rodzinnych lub powinowactwie z innymi wójtami oraz o działalności samorządowej, politycznej i społecznej.

Pisownia imion przyjęta przez autora jest polską, co wynika z trudności w ustaleniu narodowości wielu osób (niektórzy wójtowie zmieniali swoje przekonania narodowe) oraz stosowania przez nich różnych form imienia (często zależnie od języka dokumentu, choć również tu występowały niekonsekwencje). Podobnie było z nazwiskami. Jeżeli wśród innych wersji w dokumentach pojawiała się także polska wersja nazwiska

danego wójta, to autor zdecydował się stosować ją na pierwszym miejscu, inne wersje zapisując w nawiasach.

Biogramy są opatrzone licznymi przypisami. Autor korzystał z różnorodnych źródeł, głównie z dokumentów przechowywanych w archiwach czeskich i polskich. Przede wszystkim były to księgi metrykalne i akta stanu cywilnego. W wypadku metryk z czeskiej części Śląska Cieszyńskiego kwerenda była niewątpliwie łatwiejsza, gdyż są one zgromadzone w Archiwum Krajowym w Opawie i zostały udostępnione w wersji cyfrowej w internecie (nowsze metryki znajdują się wciąż w urzędach stanu cywilnego). W wypadku polskiej części Śląska Cieszyńskiego akta tego typu są przechowywane głównie w parafiach oraz urzędach stanu cywilnego i przestudiowanie ich przez autora wymagało znacznie więcej cierpliwości. Oprócz tego autor wykorzystał akta poszczególnych gmin przechowywane przede wszystkim w archiwach powiatowych w Karwinie i Frydku-Mistku oraz w Archiwum Miasta Ostrawy (po czeskiej stronie granicy), w cieszyńskim i bielskim oddziale Archiwum Państwowego w Katowicach, a także w urzędach gminnych i miejskich po obu stronach granicy. Ważnym źródłem były akta sądowe i księgi gruntowe oraz gazety i pamiętniki z epoki.

W tak ogromnej pracy nie dało się uniknąć drobnych błędów czy nieścisłości. Wśród ogromu podanych danych również recenzent nie jest w stanie wychwycić wszystkich. Dla porządku należy jednak odnotować, że wspomniany we wstępie wójt Dzieńmorowic Franciszek Stankusz (t. I, s. 40) w rzeczywistości nazywał się Stanioszek i tak też został zapisany w biogramie (t. I, s. 343). Wspomniane czeskie stowarzyszenie „Svarnost” (t. I, s. 341) nosiło nazwę „Svornost”. Powiat sądowy strumiński położony był na zachód (a nie na wschód) od powiatu bielskiego (t. I, s. 78). Mimo szerokiej kwerendy informacje o niektórych wójtach są niepełne, co wynika z licznych luk w zachowanej dokumentacji. Ogólnie jednak chodzi o publikację wartościową, o prawdziwą kopalnię wiedzy o wójtach dla osób zainteresowanych regionem oraz licznych pasjonatów genealogii.

Grzegorz Gąsior

ORCID: 0000-0002-1014-6113